№ 68 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 18 **1892** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՅՈՒՆԻՍԻ 18 № 68

ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ. Առանձին համարները 7 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խօլէրա Բագուի մէջ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Շուշուց. Նամակ Մօսկվայից. Նամակ Ալէքսանդրօպօլից. Նամակ Գանձակից. Նամակ Կաղզւանից. Ներքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Նաւթային առևտուրի ճգնաժամ.

ԽՕԼԷՐԱ ԲԱԳՈՒԻ ՄԷՋ

Ոմանք սարսափով են խօսում այն իրողութեան մասին թէ այս րօպէիս օրական 15—20 մարդ են մեռնում Բագուի մէջ.

Եթէ նկատի առնենք այն հակաառողջապահական վիճակը, որի մէջ գտնվում էր միշտ Բագու քաղաքը, և այն անհերքելի ճշմարտութիւնը թէ այդ քաղաքում գրեթէ ամեն ամառ օրական 10—15 մարդ փորլուծութիւնից են մեռնում,—չը պէտք է զարմանանք որ խօլէրայի, նոյն իսկ ամենաթեթև խօլէրայի յայտնվելուն պէս՝ փորլուծութեամբ հիւանդների թիւը աւելացել է յիշեալ քաղաքի մէջ:

Դասաւորենք այստեղ ամենաճիշդ փաստերի շարքը, որ վերցրել ենք մասամբ մեր թղթակիցներից հաղորդած տեղեկութիւններից, մասամբ էլ Բագուի մէջ հրատարակվող „Каспій“ լրագրից:

Յայտնի է որ խօլէրան միշտ աւելի սաստիկ է լինում ծովափնեայ քաղաքներում, քան թէ մի որոշ բարձրութեան վրա, իսկ Բագուն գտնվում է ծովի մակերևոյթից էլ ցած, քանի որ կասպից ծովը Ովկիանոսի մակերևոյթից ցած է: Բացի սրանից Բագուի մէջ չը կայ կանալիզացիա, անմաքրութիւնների համար ստորերկրեայ խողովակների սիստեմ: Բնակիչները խմում են հորի ջուրը, որը մեծ մասամբ աղի ջուր է լինում և որը լի է օրգանական փտուածներով, որոնք հողի միջով ծծվում և լուծվում են հորի ջրի մէջ: Բագուի մէջ չը կան արտաքնոցներ, այլ շինված են հասարակ փոսեր, որոնք արտաթորութիւններով լի լինելով, տարիներով չեն մաքրվում: Քաղաքի շատ տեղերում, մանաւանդ Թուրքերի թաղում, փոսեր էլ չը կան, այլ արտաթորութիւնները ուղղակի ծածկում են գետնի երեսը:

Ահա փաստեր, որ ճշդութեամբ վերցնում ենք „Каспій“ լրագրից: Կրասնինիկեանների քարվանսարան „Գուբէրնսկի“ փողոցում, գտնվում է այնպիսի հակաառողջական դրութեան մէջ, որ նկարագրել անհնարին է. „Պերսիդսկի“ ասված փողոցում գտնվող մի քանի հարուստների՝ գլխաւորապէս Թուրքերի տների բակերում այնպիսի կեղտոտութիւն է տիրում, որ դատարանը ստիպված է եղել տէրերից իւրաքանչիւրի վրա 25-ական րուբլի տուգանք դնել, իսկ եթէ չուզենան վճարել՝ նրանց բանտարկել տալ 5 օրով: Մի հիւանդ մեռնում է Միրզօեվի կահաւորված սենեակներում և նրանից մնացած և արտաթորութիւններով կեղտոտված բոլոր իրերը օրերով ընկած են մնում տան բակում և ոչ ոք չէ տանում, չէ այրում այդ իրերը. ոստիկանութիւնն ասում է թէ դա իր գործը չէ, այլ սանիտարական բժիշկի գործն է: Ամբողջ քաղաքում շատ դժուարութեամբ են ճարվում դէզինֆեկցիական այլ և այլ նիւթեր: Հասարակաց արտաքնոցները հրապարակական այգիում լի են արտաթորութիւններով և ոչ ոք չէ մաքրում այդ տեղերը ու չէ ենթարկում նրանց դեզինֆեկցիային: Թուրքերի գերեզմանոցի մօտով, այդտեղից բուրող սարսափելի գարշահոտութիւնների պատճառով, անցնել չէ լինում. ինչպէս յայտնի է Թուրքերը իրանց ննջեցեալներին թաղում են առանց դագաղի և միայն $1^1/_2$ արշին խորութեամբ: Հաջիեվի տունը, որի մէջ կենում է ինքն քաղաքագլուխը, այն աստիճան անխնամ դրութեան մէջ է, նրա գաւիթը և արտաքնոցները այն աստիճան կեղտոտ են, որ լրագիրը հրաժարվում է նկարագրելուց: Աննկարագրելի են նմանապէս և „Կավկաս“ հիւրանոցի արտաքնոցները: Մեհտի Կասիմօվի տան տակ, որտեղ կենում են մօտ 17 ընտանիքներ, գտնվում են կամարակապ նկուղներ. այդ նկուղները տան տէրը դարձրել է անմաքրութիւնների պահեստ, այսինքն կատարեալ կոյանոց: Փողոցում ծախում են փտած պաշարեղէններ. այս օրերս կալանաւորել են որդներով լի երշիկների մի մեծ քանակութիւն.....

Այդ բոլոր և սրանց նման իրողութիւններ աչքի առջև ունենալով՝ դեռ զարմանալ պէտք է որ Բագու քաղաքում խօլէրայի երևալուց յետոյ այդքան քիչ մարդ են մեռնում. մենք չէինք զարմանայ, եթէ վերև նկարագրված հակաառողջական պայմանների մէջ գտնված քաղաքում օրական 100 մարդ մեռնէին:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Յունիսի 11-ին

Ներկայումս Շուշում խօլերան, բորբոքած Պարսկաստանի այդ սարսափելի ընծան, զբաղեցնում է բոլորին: Բագուից և Անդրկասպեան երկրից ամեն օր մարդիկ են գալիս Շուշի, այստեղ փրկութիւն որոնելով ամառվայ դժոխային տօթերից և սոսկալի հիւանդութիւնից: Բայց այս տարի Շուշին իր բնակիչներին ցոյց է տալիս թէ ինչ է ամառնային այն տօթը, որի մասին ամեն տարի այնքան գանգատներ են անում Թիֆլիսի, Երևանի, Բագուի, Ախալքաղաքի բնակիչները: Մայիսի երկրորդ կէսից այստեղ այնպիսի շոգեր են սկսվել, որոնց նմանը շատ քիչ են տեսել շուշեցիք:

Եւ այսպիսի մի ժամանակ, երբ արեգակը կրակ է թափում, իսկ օտար քաղաքացիների բազմութիւնը թափվում է ամեն օր, խօլէրան այնքան մօտիկ է մեզանից...

Նահանգապետի կարգադրութեամբ այստեղ է եկել նահանգական բժշկի օգնական՝ բժշկապետ Տէր-Գրիգորեանց (Թիֆլիսեցի), որը լիազօրութիւն ունի եռանդուն միջոցներ ձեռք առնել՝ մեր քաղաքը խօլէրայից պաշտպանելու համար: Պ. բժշկապետը անցեալ օրը հաւաքեց Թուրքերից և հայերից բաւականաչափ մարդիկ, բացատրեց նրանց թէ ինչ է խօլէրային թոյնը, ինչպէս է նա տարածվում, ինչ հասարակական օգնութիւն է հարկաւոր անողոք թշնամու դէմ կռւելու համար: Նա պահանջեց որ քաղաքը մաքրվի, իւրաքանչիւր 30 տան վրա առանձին հոգաբարձուներ նշանակել տուեց, որոնց պարտականութիւնն է հսկել տների և փողոցների մաքրութեան վրա և առողջապահական կանոններին անհնազանդ տանտէրերի մասին իսկոյն յայտնել վարչութեան, որը պիտի մեծ տուգանքներով պատժէ անհոգներին:—Նա շատ եռանդուն գործ է սկսել: Մեր քաղաքը նա համարում է ամենակեղտոտ քաղաքներից մէկը. հայերի թաղերը դեռ էլի քիչ լաւ են, իսկ այն պատկերը, որ ներկայացնում է Թուրքերի թաղը, սարսափելի է: Այդտեղի կեղտոտութիւնները խօլէրային չաղ բուներ են, ձորերի մէջ հոսում են քաղաքի արտաքնոցների բոլոր կեղտերը, մահմետականի անփութութիւնը թոյլ է տալիս, որ սատկած շները, կատուները, ձիերը թափվեն փողոցներում: Դրութիւնը մանաւանդ շատ դժուարացնում է ջրի հարցը, որ Շուշու ամենածանր հարցն է: Բժշկապետ Տէր-Գրիգորեան անպայման վատ, անպայման վնասակար է համարում այստեղի միակ ջրանցքի ջուրը, որ քաղաքի մէջ գտնվող միակ աղբիւրն է և որ քաղաքի մեծ մասին ջուր է մատակարարում: Խօլէրայի հետ մաքրութեամբ մրցելու համար անհրաժեշտ պահանջ է համարվում փակել այդ աղբիւրը և այս երկու օրը նա կը փակվի, այն ժամանակ մի ամբողջ ահագին քաղաք, Շուշին, իր ամառնային բազմաթիւ հիւրերով առանց ջրի պիտի մնայ:—Ի՞նչ կը լինի ահագին բազմութեան դրութիւնը: Ջուրը պէտք է բերվի քաղաքից դուրս գտնվող աղբիւրներից. այդ շատ թանգ է արժում. դեռ անցեալ տարի ամառը ջրի ճգնաժամ էր և մի փոքրիկ բեռն ջուրը ծախվում էր 20—25 կոպէկով. այս տարի հօ աւելի կը թանգանայ, որովհետև այս տարի աւելի մեծ բազմութիւն ջրի պահանջ ունի: Այդքան թանգ ջուրը բոլորովին անմատչելի պիտի լինի աղքատ դասակարգին: Երևակայեցէք մի քաղաքի դրութիւնը, որը ենթարկված է խօլէրայի պէս հիւանդութեան վտանգին և բոլորովին առողջ ջուր չունի, ամեն օր կրակ թափող արևի տակ իր սոսկալի կեղտոտութիւններն է չորացնում, ժահահոտութիւն տարածելով օդի մէջ և էլի շարունակում է կեղտեր և նոր կեղտեր արտադրել և արևի տակ ածել: Բժշկապետ Տէր-Գրիգորեան ուզում է կազմել սանիտարական կայարաններ և հրաւիրում է կարող մարդկանց (աւելի ինտելիգենտ երիտասարդներին) ընդունել այդ կայարաններում ծառայելու պաշտօնը. նա պատրաստ է դասախօսութիւններ կարդալ ցանկացողներին և հասկացնել թէ ինչպէս պէտք է խօլէրա երևացած ժամանակ գործել, օգնութիւն հասցնել հիւանդներին և այլն: Տեսնենք որքան պատրաստակամութիւն կայ մեր տեղացիների մէջ՝ ժողովրդական թշուառութեան ժամանակ մարդասիրական գործեր կատարելու: Մեծ յոյս ունինք, որ պ. բժշկապետը անդուլ եռանդով կը գործէ իբրև մի մասնագէտ, որ մանաւանդ լաւ ուսումնասիրել է խօլէրայի հիւանդութիւնը և այդ մասին հայոց գրականութեան մէջ բաւական նիւթ է մտցրել: Քաղաքացիք յոյս ունեն միայն պարոնի վրա, որովհետև տեղական բժիշկները առհասարակ քիչ գործ են արել և կարող են անել:

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՆԱՒԹԱՅԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ՃԳՆԱԺԱՄ

Ահա շարունակ երկու տարի է՝ ինչ Բագու քաղաքում տիրում է նաւթային առևտրի ճգնաժամը: Ի՞նչեր պատահեցին, ինչպիսի մարդիկ իրանց մասնակ հրատարակեցին՝ այդ քիչ թէ շատ մամուլի միջոցով հաղորդված է ընթերցող հասարակութեան: Ներկայումս նաւթավաճառները յուսահատ դրութեան մէջ են գտնվում, որովհետև նաւթարդիւնաբերութիւնը, հետևապէս և կէրօսինի գործարանները դադարած են պահանջի պակասութեան պատճառով. իսկ գործի ընթացքը առ այժմ լաւ ապագայ չէ խոստանում, այլ գնալով աւելի վատ կերպարանք է ստանում: Չը կայ առևտուր բառի բուն նշանակութեամբ. ամեն ինչ խաղաղ է, փողի սաստիկ պակասութիւն է:

Երկու, երեք տարի սրանից առաջ, երբ փայլում էր նաւթային առևտուրը և իւրաքանչիւր պուդ կէրօսինից աշխատում էին 5—7 կոպէկ, շատերը յափշտակվելով այդ հանգամանքից և ապագայում աւելի բարեյաջող դէպքերին յուսադրելով՝ վարկի ուժով ընդարձակեցին իրանց գործերի փոքրիկ շրջանը, բաց թողնելով ահագին գումարների մուրհակներ: Աւաղ, նաւթավաճառների երևակայութեան բոլորովին հակառակ պատկեր առաջացաւ և նրանց ենթադրութիւնները ապարդիւն եղան: 1890 թւականի սեպտեմբեր ամսից սկսած նաւթային առևտուրը կամաց կամաց սկսեց ընկնել և ահա այսօր վերին աստիճանի վատ դրութեան մէջ է գտնվում: Եւ ո՛չ ոք մտածող չը կայ նրա բարենորոգման մասին:

Շնորհով պարապմունքիս տեսակին, այդ վերջին ժամանակները ես յաճախ խօսակցութիւն եմ ունեցել վաճառականների հետ: Մեծամասնութեան բերանից գոնէ այդ եմ լսել. «այդպէս խօ չեն մնայ գործերը, մի կերպ կը լինի, կը լաւանան և գուցէ մօտիկ ապագայում»: Ներելի է, եթէ այդ խօսքերը ասէ նաւթային գործում չեզոք դեր կատարող մի մարդ, ոչ վաճառական, այլ արքունի ծառայութեան մի որ և է պաշտօնեայ: Բայց այդ խօսքերը լսում էք դուք նաւթավաճառի բերանից, որի տասնեակ հազարները գետնի տակ փտում են, որպէս մեռած դրամագլուխ: Ցաւալի է:

Եթէ դուք, պ.պ. վաճառականներ այդպէս էք խօսում, մտածում, ապա ո՞վ պէտք է հոգայ ձեր մասին, ձեր ցաւերը դարմանէ: Չէ՞ որ մինչ երեխան չը լայ, մայրը ծիծ չի տայ: Ես չեմ ասում, որ դուք ես լացէք, ողբացէք: Քաւ լիցի: Այլ դիմեցէք ձեր խելքին, թող ձեր ուղեղը գործէ, գործեցէք ոչ թէ զգացմունքի ազդեցութեան տակ, այլ ուղեղի և բանականութեան: Ձեր գործելու եղանակիցն է կախված հազարաւոր մշակների և ուրիշ ծառայողների բաղդը, որոնք շնորհով գործերի վատ դրութեան, այսօր անգործ պտտում են փողոցներում: Ի՞նչ կը լինի նրանց ընտանիքների դրութիւնը, եթէ գործերը մի քանի ամիս ես այդպէս շարունակվեն: Վերջապէս ինչպիսի չարիքներ կարող են առաջ գալ այդ անգործութիւնից:

Մի թռուցիկ հայեացք ձգելով մեր վաճառականների ներկայ դրութեան վրա, ակամայ մարդուս մէջ ծագում է մի այսպիսի հարց. «ինչից, արդեօք, առաջացաւ ներկայ դրութիւնը»:—Երեք պատճառներից, կը պատասխանենք մենք: Նախ նաւթային առևտուրի անկումից, երկրորդ մուրհակների անկանոն գործադրութիւնից և երրորդ մեր վաճառականների ընտանեկան ապրուստի եղանակից:

1) Ի՞նչից առաջացաւ նաւթային գործերի անկումը: Այդ հարցը իմ ոյժերից վեր դասելով՝ նրան պատասխանելը թողնում եմ գործին աւելի մօտիկ, հմուտ և ուժեղ գրչի տէր մարդկանց: Բայց այնու ամենայնիւ, կաշխատեմ, ըստ կարողութեան չափու բացատրել: Նաւթային առևտուրի անկումը հետևանք է ամերիկացի և մեր երկրի վաճառականների մրցման: Ըստ որի մենք կաշխատենք պարզել, թէ ինչու, արդեօք, մեր վաճառականները չը կարողացան մրցել ամերիկացիների հետ:

Կէրօսին պատրաստելը մեր երկրում մեզ աւելի էժան է նստում, քան Ամերիկայում ամերիկացիներին: Բայց որովհետև ճանապարհածախսը թէ Ամերիկայում և թէ արևմտեան Եւրօպայում էժան է, իսկ մեր երկրում համեմատաբար կրկնակի թանգ, ուստի մեր և ամերիկացիների կէրօսինը մինչ Եւրօպայի որ և է վաճառանոցներ հասցնելը, համարեա հաւասար գին են ստանում: Բայց նոյն գնով, ինչպէս ծախվում է Ամերիկայի կէրօսինը, մենք չենք կարողանում ծախել, որովհետև նրանց կէրօսինը իր մի քանի յատկութիւններով գերազանցում է մեր կէրօսինից: Մրցման ոգին այն աստիճան նրանց մէջ զարգացած է, որ ոչինչ չեն խնայում իրանց նպատակին հասնելու համար: Նրանց կողմից գործում են մեծ ընկերութիւններ, իսկ մեր կողմից անհատներ: Ամերիկացի վաճառականը ինչքան էլ հարուստ լինի, երբէք նա իր ուժերի վրա յուսալով մենակ չի դուրս գայ վաճառականական ասպարէզ գործելու, այլ նա կաշխատի կազմել մի որ և է նպատակայարմար ընկերութիւն և ապա սկսել իր գործունէութիւնը, իսկ եթէ այդ չաջողվի, նա կը մասնակցի մի ուրիշ ընկերութեան: Աւելորդ չեմ համարում մի քանի խօսք ես ասել ամերիկացիների ընկերութիւնների կազմակերպութեան մասին: Նրանց ընկերութիւնները ամենաքիչը բաղկացած են 100 անձերից: Եթէ իւրաքանչիւր ընկերը գործի մէջ մտցնէ 10 հազար դոլլար (մեր փողով մօտ 13 հազար րուբ-

Այսօր լուր ստացվեց թէ Բագուի մէջ խօլէրա կայ. ի նկատի ունենալով, որ հէնց այժմ էլ Բագուից անդադար մարդիկ են գալիս, բժշկապետ Տէր-Գրիգորեան մտադրութիւն ունի քաղաքից դուրս հիմնել մի կայարան, ուր բժշկական զննութեան կենթարկվեն բոլոր նոր եկողները: Շուշեցիների կլասիկան ծուլութիւնը, անտարբերութիւնը մեծ պատիժ կը բերէ նրանց գլխին, եթէ Պարսկաստանի սոսկալի ընծան մտնենայ մեր աստուածապահ քաղաքին: Մինչև այժմ ամեն մի շուշեցի հաւատացած էր, որ իր քաղաքը բնութեան սիրած մի առանձին երջանիկ անկիւն է, որին համարձակ ախտ չէ կարող մօտենալ, քանի որ նա նստած է բարձր սարի գլխին և ունի գեղեցիկ օդ: Բայց այժմ, երբ մասնագէտ մարդիկ յայտնում են, որ գեղեցիկ օդը բաւական չէ, հարկաւոր է մաքրութիւն և մաքրութիւն, ամենքը չը գիտեն թէ ինչ անեն: Տարիների ընթացքում բոլոր տեղական Թղթակիցները գոռում էին անմաքրութիւնների մասին: Քաղաքը առողջ և լաւ ջուր անցկացնելու խնդիրը տասը տարիներից ի վեր յուզվում էր իբրև մի հրատապ խնդիր, բայց քաղաքի գլուխները անտարբերութեան մատնեցին և այդ խնդիրը: Սովորած լինելով ամեն մի գործում շահ և շահ տեսնել, այդ գլուխները զրկում էին ամբողջ քաղաքը լաւ ջրից ինչ որ ապագայ շահերի, ինչ որ քաղաքային արդիւնքների պատճառով: Եւ ահա այժմ ջրի խնդիրը այնպիսի կերպարանք է ստացել, որ պիտի միայն տանջէ, չարչարէ մարդկանց և հազար ու մի վնաս առաջացնէ: Մենք սովորել ենք չափազանց մեծ գներով գնել որ և է յարմարութիւն. գոնէ Պարսկաստանի խօլերան այնքան զօրեղ կը լինի, որ իր սոսկալի կերպարանքով խրատէ մեր մարդկանց և հարկադրէ մոռանալ չահամոլութիւնը և հասկանալ որ ջրանցք չինելու ամենամեծ և ամենագեղեցիկ արդիւնքը այն կը լինի, որ ժողովուրդը խմելու ջուր կունենայ: Այս տեսակ մի արդիւնքի առաջ պիտի լռեն չատ կողմնակի չահեր և ակնկալութիւններ:

Լ.

ՆԱՄԱԿ ՄՕՍԿՎԱՅԻՑ

Յունիսի 4-ին

Մայիսի 3-ին պէտք է կայանար այստեղի ծխականների տարեկան ընդհանուր ժողովը. ժողովականները հաւաքվել էին, բայց ժողովը չը կայացաւ, որովհետև խորհրդի անդամների մեծամասնութիւնը չէր բարեհաճել ներկայանալ ժողովին, իսկ կանոնադրութեան զօրութեամբ ժողովն այն ժամանակ կարող է կայանալ, երբ ներկայ լինեն խորհրդի նախագահը և երկու անդամները: Չար լեզուները պատմում էին, որ խորհրդի մեծամասնութիւնը կանոնադրութեան մի քանի կէտերի դէմ գործած լինելու պատճառով, չը ներկայացաւ ժողովին, որպէս զի յետաձգվի գործը, մինչև որ իր գլխաւոր փաստաբանը վերադառնայ Մօսկվա, որտեղից նա այն ժամանակ բացակայ էր: Մայիսի 31-ին նշանակվել էր երկրորդ անգամ ժողով. այդ ժողովը կարծեմ կայացել է. կարծեմ եմ ասում, որովհետև խորհուրդը [illegible] էր մամուլի ներկայացուցիչներին թոյլ չէ տալ ներկայ լինելու ժողովին: Որքան կարողացայ իմանալ, այդ անգամ [illegible] խորհրդում ամենից չատ [illegible] է այն անգամը, որը [illegible] խոսքերը է [illegible] այսուհետ տարվայ մէջ մի անգամ հրատարակվելը մի հանդէսին:

Անցեալները ասաց ունեցայ ներկայ լինելու [illegible] Ն. Պ-ողոսեանի և [illegible] կազմակերպութեան կուսակցի տարեկան քննութեան: Այդ կուրսերը մի տարի չը կայ, որ գոյութիւն ունեն և այս կարճ ժամանակամիջոցում, ի պատիւ նրա հիմնադիրների, [illegible] առաջադիմութիւն են ցույց տալիս: Քննութեան [illegible]

[illegible]

N—o

ՆԱՄԱԿ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐՕՊՈԼԻՑ

Յունիսի 9-ին

Աստիճց երկու տարի առաջ, 89 Թատերասէր [illegible] մօտաւորապէս 45 րուբլի, [illegible] (այժմ հրաժարված) պ. Ա. Օհանջանեանի մօտ: Մի քանի անգամ երբ այժմեան հոգաբարձութեան նախագահ Մես. քահանայ Գեոնջեանցին թատերասէրների կողմից հարց է եղել թէ ինչ եղան այդ փողերը և կամ ինչ գրքեր գնվեցին, արժ. հայրը միշտ պատասխանում էր, որ այդ գումարը դեռ ևս մնում է պ. Օհանջանեանցի մօտ: Հիմա չատ ցանկալի կը լինէր, որ պ. Օհանջանեան լրագրութեամբ յայտարարէր թէ իրաւ այդ փողերը իր մօտն են, թէ ոչ:

Խօլէրայի վտանգը քանի գնում սաստկանում է. բայց ինչ ենք անում մենք, ինչքան պատրաստ ենք դիմադրելու, եթէ Աստուած ոչ անէ, այդ համաճարակ հիւանդութիւնը մեր երկիրը մուտք գործէ: Ալէքսանդրօպօլը դեռ ոչ մի պատրաստութիւն չէ տեսել և կարծես մտադիր է ոչինչ էլ չանելու: Երևի սպասում են, որ հիւանդութիւնը մուտք գործէ և յետոյ սկսեն նրա դէմ մաքառել, բայց այդ արդէն ուշ կը լինի: Տեղիս գաւառապետը, որ մի ժիր, գործունեայ և խելացի մարդ է, յոյս ունենք, որ այս դէպքում էլ կաչխատի չուտափոյթ կարգադրութիւններ անելու:

Թէև չատ անգամ ոստիկանութեան կողմից կարգադրութիւն է եղած, որ քաղաքիս մանրավաճառ (կինտօ) դասակարգը, մինչև ճաշ իրաւունք չունի քաղաքս ներմուծված կենսական մթերքներից գնելու՝ վաճառելու համար, բայց այդ հրամանը մնում է լոկ մեռած հրաման:

Կինտօները, կամ այստեղի լեզուով ասած սէրկճիները, օգտվելով բազարի կառավարչի թուլութիւնից, ոչ թէ միայն գնում են ներմուծված մթերքները, այլ և անասելի բաներ են անում գիւղացու գլխին: Կէս գիշերին դրանք զանազան խմբակների բաժանված՝ դուրս են գնում քաղաքից և ուսորդների նման ճանապարհների վրա դարան են մտնում: Վայ թէ մի գիւղացի սայլով, ձիով և կամ էշով բարձած մի որ և իցէ բան բերեց ծախելու: Գայլերի նման Թափվում են գիւղացու վրա, մինը խփում է գլխին, միւսը հայհոյում է, իսկ մի քանիսը բեռներն են վայր բերում: Թող հազար տարի գիւղացին գոռայ, հարայ տայ թէ չեմ ծախում, կամ մի վայր բերէք ասի, ով է նրան լսողը: Խեղճը տեսնելով, որ ոչ մի կերով չէ կարող ազատվել դրանց ձեռքից, համաձայնվում է ամենաէժան գնով ծախելու: Նա սրանով էլ չէ կարող հեշտութեամբ ազատվել դրանց ձեռքից, որովհետև մինչև կշռելը, մինչև փողը տալը քանի քանի օյիններ են խաղում նրա գլխին: Նախ կշռի միջից են գողանում, երկրորդ՝ փողի հաշւի մէջն են խաբում, այդպիսով խեղճ գիւղացին ստիպված է լինում ստանալ այնքան, որքան որ կը լինէր իր մթքի դրածը ստանալու կէս մասը:

Այժմս քաղաքումս է գտնվում Երևանի Թեմի ծխական դպրոցների տեսուչ արժ. Մ. քահանայ Մելեան: Սա մի բարեյաջող հանգամանք էր, որ այսպէս պատահեց: Արժ. հայրը եկել է առանձնապէս ներկայ գտնվելու քննութիւններին: Եթէ լրագրութեան մէջ ինչքան էլ կուզէ ճիշդ, անկեղծ և անկողմնապահ Թղթակցութիւններ գրված լինէին, արժ. հայրը դժուար թէ հաւատ ընծայէր: Հիմա, փառք Աստուծու, ինքը աչքով տեսնում է և գիտէ թէ ո՛ր ուսուցիչը տարվայ մէջ ինչքան է աշխատել և ինչքան արդիւնք է ցոյց տալիս:

Ընթերցող հասարակութեանն էլ ցոյց տալու համար այս տարվայ հարցաքննութիւնների արդիւնքը, կասեմ որ այս տարի աշակերտները Թոյլ էին: Մի քանի դասերից մինչև անգամ կարելի է ասել վատ էին:

Ամսիս 7-ին, կիրակի օր, ճաշից յետոյ, տեղիս հրէաների խախամը արտաքնոցի մէջ դուրս գնալու ժամանակ յանկարծակի մեռնում է: Ժողովուրդը սկսեց զանազան բացատրութիւններ տալ և մինչև անգամ եղան մի քանիսը, որոնք տարածեցին թէ խօլէրա է երևացել, բայց յետոյ յայտնվեց, որ այդ մարդը կաթուածից է մեռել:

Մ. Զ.

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

Յունիսի 2-ին

Գանձակն ընկած է մի մեծ, ընդարձակ և ամենաընտիր տեղում, երկաթուղու կայարանից չորս վերստ հեռաւորութեան վրա և բաղկացած է մօտ 5 հազար տներից, քսան հազար բնակիչներով: Ազգաբնակութիւնը բաղկացած է գլխաւորապէս հայերից և Թուրքերից: Այս վերջինները գրեթէ մէկ ու կէս անգամ աւելի են հայերից: Քաղաքի միջից անցնում է «Գանձակ» գետակը, որը քաղաքը բաժանում է երկու մասի և ունի մի ամուր երկաթէ կամուրջ, մօտ 15 սաժէն երկարութեամբ: Գանձակն ունի չորս հայ եկեղեցիներ, որոնցից ամենաւորը և գեղեցիկը սրբատաշ քարից չինած ս. Լուսաւորչի եկեղեցին է: Ունի երկու երկդասեան երկսեռ և երկու միդասեան տղայոց ուսումնարաններ, մօտ 16 ուսուցիչներով և երկու աւագ ուսուցիչներով: Ժողովուրդը մեծամասնութեամբ պարապում է վաճառականութեամբ և այգեգործութեամբ: Այս վերջինը այստեղ գրեթէ ժողովրդի մէջ առաջին տեղն է բռնում, պատճառ որ կան չատ գինու գործարաններ, որտեղ պատրաստում են ամենայն տեսակ և ընտիր գիներ, արտահանելով այդ գինիները թէ Կովկասի և թէ Ռուսաստանի յայտնի քաղաքները: Խաղողի այգիներ գլխաւորապէս գտնվում են քաղաքի հարաւային կողմում: Այս տարի, ինչպէս պատմում են, խաղողի բերքը, համեմատելով անցեալ տարիների հետ, չատ սակաւ է, նմանապէս և ուրիչ ծառապտուղները, մասամբ կարկտի և մասամբ գարնան սկզբից եղած անձրևային վատ եղանակների պատճառով:

Քաղաքից եօթը վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվում է վաղուց գաղթած գերմանացիների Ելենենդորֆ անուանեալ գիւղը, որը թէ իր խաղողի բերքով և թէ ընտիր գինիներով կարող է մրցել գաւառիս միւս գիւղերի հետ: Այս գիւղում կայ մի հարուստ կալուածատէր գերմանացի, Ֆօրէր ազգանունով, որն ունի իր սեփական գործարան, որտեղ պատրաստում են զանազան տեսակ խըմիչքներ՝ գինի, օղի, գարեջուր, լիմօնադ և այլն,

---

լի, ներկայ կուրսը ի նկատի չառնելով), ուրեմն ընկերութիւնը իր իրաւունքի տակ կունենայ մէկ միլիօն դօլլար կամ մօտ 1,300,000 րուբլի փող: Այդպիսի գումարով կարելի է ցանկացած և սիրած գործ սկսել, առանց որ և է նեղութեան: Ընկերութեան ժողովը ընտրում է ընկերներից մի քանիսին, որոնք աւելի հմուտ են և ծանօթ իրանց ձեռնարկած գործի պայմաններին, և յանձնում է գործի կառավարութիւնը նրանց՝ մտցնելով գործի մէջ կանոնաւոր հաշւապահութիւն: Եթէ այդ գործը պահանջում է ունենալ զանազան քաղաքներում իր ներկայացուցիչները, նրանք ուրիշին չեն յանձնում այդ պաշտօնը, այլ ուղղակի այդ պաշտօնը վարում է ընկերներից մէկը, ստանալով ռոճիկ ընկերութեան վարչութիւնից: Գործի վարչութեան այդպիսի մի եղանակ տալը կատարելապէս ապահովացնում է նրա ապագան: Զարմանալին այն է, որ նրանց ներկայացուցիչները բոլորը, առանց բացառութեան, կարծես օժտված լինեն վաճառականական հանճարով: Ում վիճակվել է գործ ունենալ նրանց հետ, անշուշտ նա կը մտաբերի իր վրա Թողած տպաւորութիւնը: Նայում ես բոլորովին երիտասարդ, բայց որքան փորձառութիւն, հմտութիւն է նա ցոյց տալիս վաճառականական գործի մէջ: Ինչն է պատճառը. ինչու մեր երկրացիք այդպէս չեն: Պատասխանը պարզ է. ուսումնարանների կազմակերպութիւնը և կրթութեան ձևը:

Իսկ մեր վաճառականական աշխարհում բոլորովին հակառակ պատկեր ենք տեսնում: Նախ՝ չունենք կանօնաւոր առևտրական ուսումնարաններ, և հետևապէս չունենք գործին հմուտ վաճառականներ. բոլորն էլ անուս, տգէտ, անգրագէտ համբակներ են: Ամեն մի անհատ իր սեփական ուժերի վրա վստահանալով՝ դուրս է գալիս վաճառականական ասպարէզ գործելու և մի քանի անյաջողութիւններից յետոյ ստիպված է դադարեցնել իր գործերը, որովհետև մենակ անկարող է դիմադրել անյաջողութիւններին և կրել նրանցից առաջացած վնասները, իսկ ընկերական ոգի չունեն, ընկերութիւններ կազմելուց խուսափում են, որովհետև մէկը միւսին հաւատ չէ ընծայում:

Այժմ մեզ համար պարզ է, թէ այն ուղղութեամբ, որով ներկայումս գործում են մեր վաճառականները, թէ իրանց ընդունակութեամբ և թէ կրթութեամբ, երբէք չեն կարող մրցել ոչ միայն ամերիկացի վաճառականի նիւթական ոյժի դէմ, այլ և բարոյական ոյժի դէմ. նրանք նուիրված են իրանց երկրի պատիւը և չահերը պաշտպանելու գործին: Այդ ապացուցեց նրանց գործունէութեան եղանակը: Շարունակ երկու տարի օրից օր կէրօսինի գինը իջեցրին և հասցրին այն աստիճանին, որ Եւրոպայի վաճառանոցներից փախան մեր բոլոր վաճառականները:

Եւ ահա ամբողջ մի ամիս է, ինչ գործերը դադարել են համարեա բոլոր գործարաններում և կէրօսինը այլ ևս չէ արտահանվում: Իսկ ամերիկացի վաճառականը հսկայական քայլերով առաջ եկաւ և հասցրեց իր կէրօսինը ևս ռուսաց վաճառանոցներին: Ինչ էք կարծում. այդպիսի քայլ անելը միթէ քիչ վնասներ է պատճառել նրան: Դրա պատասխանը դարձեալ պարզ է: Նա կրել է մեծամեծ վնասներ, մինչ իր նպատակին հասել է: Սակայն, որովհետև այդ վնաս կրողը մի անհատ չէ, այլ հազար, երկու հազար անձերից բաղկացած ընկերութիւններ են, ուստի բաժանելով վնասը ընկերների մէջ, իւրաքանչիւրի բաժինն այնքան էլ զգալի չէ: Ուրիշ բան է, եթէ այդ վնասը կրէր մի անհատ, նա անպատճառ սնանկացած կը լինէր: Կայ մի այլ պատճառ ևս, որ ամերիկացի վաճառականի ապագան օրից օր ապահովացնում է: Նրանց մեծամասնութիւնը միաժամանակ բաժին ունի մի քանի զանազան ընկերութիւններում: Պարզ է, որ այդպիսիները միշտ աչխատելու են պաշտպանել այն ընկերութիւնների չահերը, որոնց մէջ բաժին ունեն: Հասկանալի է, որ այդպիսով ընդհանուր երկրի ընկերութիւնների չահերը սերտ կապով կապված են իրար հետ: Եւ միթէ այդպիսի գործեր վերջ կարող են ունենալ, կամ որ և է ժամանակ փչանալ: Այդ է պատճառը, որ ներկայումս Ամերիկայում կան ֆիրմաներ, որոնք մօտ 100—150 տարի է՝ ինչ գոյութիւն ունեն: Իսկ մեզանում այդ չը կայ: Այսօր հայրը, գործի գլուխը մեռաւ, մեռնում է նրա հետ և նրա ֆիրման: Հանդէս է գալիս նոր ֆիրմա: Հաչւէտանի դռնի վրա գրած է նրա որդու անուան վերնատառը և ապա ազգանունը: Ինչով բացատրել այդ, եթէ ոչ նրանց փառասիրութեամբ:

Ամերիկացիներն արդէն յաղթութեան դրօշակը տարել են, չուտով գուցէ կը գան Բագու և կը տիրեն մեր հարստութիւններին ևս:

Զարմանալի է, ինչու մենք այդքան աչող կերպով օգտվում ենք նրանց արտաքին կեանքով, իսկ չենք կարողանում օգտվել նրանց ներքին կեանքով: Օրինակ, Ամերիկայում կամ արևմտեան Եւրոպայի մայրաքաղաքներից մէկում մի դերձակ հագուստի մի ձև է առաջարկել և այդ հաւանութիւն է գտել մօդայի մի քանի կոյր հետևողների կողմից: Չէ անցնում մի քանի օր, մեր վաճառականի որդին արդէն հագած ունի: Այդպիսի օրինակներ հազարաւորներ են, որոնք պարզ ցոյց են տալիս, թէ որ աստիճանի յափշտակվում ենք քաղաքակրթեալ երկիրների արտաքին կեանքով, չը հասկանալով երևոյթի էութիւնը և նշանակութիւնը:

(Կը չարունակվի)

տրատահանելով այս բոլորը Կովկասի և Ռուսաստանի քաղաքները՝ վաճառելու:

Ամառը Գանձակում շատ շոգ է լինում և փողոցներում անտանելի փոշիներ են գոյանում: Փողոցները մի քանի տեղ երկու կողմից սալայատակած են, բայց դարձեալ անձրև գալուց յետոյ անցուդարձ անելը դժուար է լինում անմիջապէս գոյացող ցեխի պատճառով: Քաղաքացիք ամարանոց գնում են Հաջի-քենդ անունով գիւղը, որը գտնվում է այստեղից մօտ 15 վերստ հեռաւորութեան վրա, սարի ստորոտում, անտառի մէջ: Գանձակից ամառ ժամանակ ամեն օր գնում է Հաջի-քենդ ութը տեղ ունեցող օմնիբուս, առնելով ամեն մէկ մարդուց մի մի րուբլի:

Ա. Տ. Մ.

ՆԱՄԱԿ ԿԱՂԶՈՒԱՆԻՑ

Յունիսի 9-ին

Ամսիս 7-ին հայոց դպրոցում կայացաւ տարեկան ակտը, ուր հաւաքված էր երկու սեռից բաւական թւով բազմութիւն:

Երկսեռ դպրոցների աւագ-ուսուցիչը մի կարճառօտ առենաբանութիւնից յետոյ, որ վերաբերում էր դպրոցների նշանակութեանը, կարդաց ուսումնական հաշիւը, որից երևաց, որ տղայոց դպրոցում եղել է տարւայ վերջում 89 աշակերտ, որոնցից փոխւում են յաջորդ դասարանները 50 հոգի, վերաքննելի են 12 հոգի, մնում են—27. ուրեմն 55% փոխւում է, 15% վերաքննելի, 30% մնում է:

Օրիորդաց դպրոցում, որը բաղկացած է երկու միացած բաժանմունքներից, եղել են 39 աշակերտուհիներ, որոնցից 16 փոխւում են, 3 վերաքննելի են, իսկ 20 մնում են: Աւագ-ուսուցիչը հանդիսականների ուշադրութիւնը հրաւիրեց այս համեմատութեան վրա, որ տղայոց դպրոցում առաջադիմութիւնն աւելի է, քան օրիորդաց և ասաց, որ դրա միակ պատճառն այն է, որ օրիորդաց Ա. և Բ. բաժանմունքները մի դասարանի մէջ են զետեղված, և ուսուցիչը փոխանակ իւրաքանչիւրի հետ մի մի ժամ պարապելու, պարապում է ½ ժամ:

Ապա երկար կանգնեց դպրոցի առաջադիմութեան պատճառների վրա, մատնացոյց արեց համերաշխութիւնը թէ դպրոցական վարչութեան մէջ և թէ վարչութեան ու հասարակութեան մէջ, յայտնեց վարչութեան կողմից շնորհակալութիւն հասարակութեան, որն աջակցել է իր առատաձեռնութեամբ դպրոցի նիւթական դրութիւնը թեթևացնելու: Յոյս յայտնեց, որ աւելի ևս եռանդով հասարակութիւնը կաջակցի հոգաբարձութեան՝ դպրոցական նոր շէնութիւնը կանգնեցնելու. առիթից օգուտ քաղելով, հասարակութեանը ցոյց տուեց դպրոցի նոր շէնութեան պլան-ֆասադը:

Այս բոլորից վերջ աւագ-ուսուցիչը դառնալով իր նախորդին, բժ. Մամիկոնեանին, կարդաց մի երախտագիտական ուղերձ, որ նա, պ. Մամիկոնեան, 1884 թւից մինչև օրս, ուրեմն 8 տարի, մեծ խնամք է ունեցել դպրոցի վրա և իր ոյժի չափ օգնել է նրա բարգաւաճման: Ուղերձը տուած է տնտեսական և ուսումնական վարչութիւնների կողմից. ուղերձի հետ ներկայացրին մի գեղեցիկ բարձ, որի վրա դպրոցի աշակերտուհիները ասեղնագործել էին վարդէ փունջ, շուրջը ծիածանագոյն գրութիւնով—«Նուէր բժ. Յ. Մամիկոնեանին Կաղզուանի հայոց դպրոցի սանուհիներից 1892 թ.»: Պ. Մամիկոնեան զգացված շնորհակալութիւն արաւ և յայտնեց, որ թէև ինքն գնալու է, բայց խոստանում է երբեք չը մոռանալ Կաղզուանը և նրա դպրոցը: Հանդէսի ժամանակ ի ցոյց էին դրված օրիորդների ձեռագործները թւով 300 կտոր:

Ընդհանրապէս հասարակութիւնը գոհ հեռացաւ հանդէսից:

***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Խնդրում ենք մեր բաժանորդներին, որոնք դեռ վճարած չեն «Մշակի» բաժանորդագինը, շտապել ուղարկել «Մշակի» խմբագրութեանը իրանց վրա մնացած ապառիկները:

—

Ասում են որ խօլէրայի երևալու օրից՝ Բագու քաղաքից հեռացել են մօտաւորապէս 40,000 ժողովուրդ: Բագուի ազգաբնակութեան թիւը հասնում էր մինչև 100 հազար, ուրեմն եթէ լուրը ճիշդ է, այժմ մնացել է քաղաքում միմիայն 60 հազար ժողովուրդ:

—

«Новое Обозрѣніе» լրագիրը հաղորդում է որ ներքին գործերի մինիստրի կարգադրութեամբ Թիֆլիսի քաղաքային Միքայէլեան հիւանդանոցի պրօզէկտոր, բժշկապետ Յ. Լօրիս-Մէլիքեան ուղարկվում է Ռաշտ, որտեղ վերջին օրերը յայտնվել էին խօլէրայի մի քանի դէպքեր:

—

Բելգիական «Աշխարհագրական ընկերութեան» նախագահ պ. Ժիւլ Լըկլէրկ (Jules Leclercq), որն անցեալ տարի ճանապարհորդեց Անդրկովկասում, այժմ Բրիւսէլ վերադարձած հրատարակել է հայոց խնդրի մասին մի բրօշիւր, որը պատիւ ունեցանք ստանալ և որը կրում է «La Question Arménienne» վերնագիրը: Հեղինակը մեծ համակրութեամբ խօսում է հայերի մասին ընդհանրապէս, և ցաւակցաբար է վերաբերվում Թիւրքաց հայերի վիճակին: Ռուսաստանի սահմաններում ապրող հայերի մասին խօսելով, հեղինակն ասում է թէ նրանց թիւը մօտ 800 հազար է, այն ինչ յայտնի է որ Ռուսաստանի հայերի թիւը այժմ մի միլիօնից է անցնում:

—

Մեր մշտական աշխատակից պ. Ա. Սարուխանեան այս օրերս ճանապարհ է ընկնում դէպի Վիէննա: Նա մնալու է Եւրոպայում մի ամիս ու կէս և անցնելու է Կ. Պօլսի վրայով: Պ. Սարուխանեան խոստանում է մեզ ժամանակ առ ժամանակ թղթակցել Եւրոպայից:

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեզ գրում են. «Յունիսի 13-ին, երեկոյեան, հայոց Բարեգործական ընկերութեան այստեղի ճիւղը ընդհանուր ժողով ունեցաւ: Հաստատվեց վարչութեան 1891 թւի հաշիւը: Ընդունվեց վարչութեան առաջարկութիւնը՝ ընկերութեան միջոցներով կառուցանել ուսումնարանի շէնքը և յատկացնել նոյնը տեղիս հայոց երկսեռ դպրոցին: Շինութեան ծրագիրն ընդունեց ընդհանուր ժողովը և իրաւունք տուեց վարչութեանը վարվել նոյն ծրագրի համեմատ: Շէնքի կառուցման գաղափարը յղացել էր առաջին անգամ վարչութեան փոխ-նախագահ պ. Դաւիթ Խարազեան: Շինութիւնը գլուխ բերելու համար ընտրված է մի մասնաժողով, որի անդամներն են. Դաւիթ Խարազեան, Աւետիս Խօջամիրեան և Ներսէս Սուգանասեան (նորընտիր երեցփոխան-հոգաբարձու): Երեքն էլ եռանդոտ անձինք են և մեծ վստահութիւն են վայելում հասարակութեան կողմից:

—

Թիֆլիսի արհեստաւորաց դպրոցի աշակերտները ամառւայ ամիսներին արձակվեցան խօլէրայի հաւանականութեան պատճառով:

—

Պաշտօնապէս հաղորդում են, որ Շուշի քաղաքում տեղի են ունեցել խօլէրայի հիւանդութեան երեք թեթև դէպքեր: Հիւանդացածները Բագուից եկածներն են:

—

ԲԱԳՈՒԻ նահանգապետը հաղորդում է, որ յունիսի 13-ին հիւանդանոց բերվել են էլի 35 հիւանդ. բոլոր հիւանդներից առողջացել են 2 հոգի. մեռել են՝ 18. հիւանդ են 84 հոգի: Բացի դրանից Բալախանում հիւանդացել են 3 հոգի. մեռնողներ չը կան: Սպիտակ քաղաքում հիւանդութեան նոր դէպքեր չը կան: Քաղաքում հիւանդանոցից դուրս մեռել են էլի 6 մարդ: Յունիսի 14-ին քաղաքային հիւանդանոց բերվեցան 48 մարդ: Բոլոր հիւանդացածներից մեռան 36. առողջացան 2. հիւանդանոցում մնում են 90: Բացի դրանից՝ քաղաքում, հիւանդանոցից դուրս, մեռան 8 և Բալախանի առաջվայ հիւանդացածներից 2. Սպիտակ քաղաքում երէկ հիւանդացան 3 հոգի, որոնցից 2-ը մեռան:

—

Լսում ենք որ մտադրութիւն կայ Աղստաֆա կայարանում հիմնել կարանտին, Երևանեան նահանգը խօլէրայից պաշտպանելու համար:

—

Այս օրերս Թիֆլիս հասաւ Կրիմի Բախչիսարայ քաղաքում հրատարակվող թուրքերէն-ռուսերէն «Թարջիման» (Переводчикъ) լրագրի խմբագիր Իսմայիլ բէկ Գասպրինսկի: Նա դիտաւորութիւն ունի ուսումնասիրել մեր երկրի մահմեդականների կեանքը: Գասպրինսկի շատ ինտելիգէնտ և քաղաքակիրթ մարդ է:

—

Պաշտօնապէս հետևեալ տեղեկութիւն է հաղորդում Գանձակի նահանգապետը. յունիսի 14-ին № 4 գնացքը բերել է Եւլախից մի կնոջ, որը հիւանդ է եղել խօլէրայով: Նոյն օրը, Շուշումօտ, պօստի ճանապարհին խօլէրայով հիւանդացել են երկու ճանապարհորդներ, որոնցից մինը մեռել է, իսկ միւսը տարվել հիւանդանոցը: Նոյն օրը ոչ հեռու Վանքից մեռել է խօլէրայից Ջիբրայէլի գաւառի բնակիչ Բաբաեվ, որը վերադառնում է եղել Բագուից՝ իր հայրենիքը:

—

Կ. Պօլսից մեզ գրում են, որ մի առանձին մասնախմբի է յանձնված ազգային մատենադարանը աւելի կարգի բերելու և գրքերը ցուցակագրելու համար:

—

Պէտք է շնորհաւորել Թիֆլիսի դեղավաճառների մի համակրելի որոշումը,—այն է 50% զիջումով վաճառել դեղերը այն աղքատներին, որոնք կը ներկայացնեն սանիտարական բժիշկների վկայական խօլէրայի ժամանակ:

—

Քաղաքում ամեն օր նորանոր լուրեր են պտըտում, թէ այս ինչ հիւրանոցում, կամ այս ինչ թաղում, կամ «կրուժօկում» խօլէրայով մարդիկ են հիւանդացել և մեռել: Այդ լուրերը, ըստ սովորութեան, ծայրահեղութեան են հասնում: Չենք հասկանում, թէ ինչու պաշտօնապէս չեն հերքվում այն լուրերը, որոնք ճիշդ չեն և մի և նոյն ժամանակ չէ հաղորդվում եղելութիւնը: Նահանգական բժշկական վարչութիւնը վճռել է պարբերաբար ճշդութեամբ հաղորդել բոլոր դէպքերի մասին: Ո՞ւր մնաց այդ վճռի գործադրութիւնը:

—

Վերջին երկու օրը Թիֆլիսում եղանակը սաստիկ շոգ է:

—

Բագուից մեզ գրում են, որ համարեա քաղաքի կէսը դատարկվել է և բնակիչները դարձեալ շարունակում են ահագին թւով հեռանալ քաղաքից:

—

Գանձակից մեզ գանգատվում են այդ ասիական քաղաքի կեղտոտ և հակառողջական դրութեան մասին: Ամօթ է մի նահանգական քաղաքի համար այնքան կեղտոտ լինել, որքան Գանձակն է:

„ՄՇԱԿԻ" ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 յունիսի: Երէկ, ներքին գործերի մինիստրի ներկայութեամբ, տեղի ունեցաւ հրդեհաշէջութեան վերաբերեալ ռուս գործողների ժողովի բացումը:

ԼՕՆԴՕՆ, 16 յունիսի: Երէկ, Չեստերում, այն ժամանակ, երբ Գլադստոն գնում էր դէպի ընտրողական միտինգ, մի կին, որը պատկանում է բանւոր դասակարգին, նրա երեսին խփեց հայի կտոր, որը դիպաւ աչքի տակին: Չը նայելով որ վէրքը ցաւ պատճառեց և արիւն եկաւ, Գլադստոն միտինգում խօսեց համարեա մի ժամ:—Ակնաբոյժը խորհուրդ է տուել հանգիստ պահել աչքը:

ՊԱՐԻԶ, 16 յունիսի: Պօլիցիայի այժմ յայտնի են Վէրի ռեստօրանի մէջ պայթիւն առաջացնող յանցաւորները. նրանցից երկուսը կալանաւորված են, իսկ միւս երկուսը գտնվում են Լօնդօնում: Արդէն պահանջ է յայտնված՝ նրանց յանձնելու մասին:

ՍԻՄԼԱ, 16 յունիսի: Աբդուրախման-խանի զօրավար Գօլամ-Խայդէր-խանը պարտութիւն կրեց մախմուդների կողմից, Ումրա-խանի աջակցութեամբ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 16 յունիսի: Հրատարակված է կառավարչական հետևեալ կարգադրութիւնը. Թուրքեստանի գեներալ-նահանգապետին իրաւունք է տրվում երկրի միջից արտասահման աքսորել հարեան խանութիւնների և օտարահպատակ այն բնակիչներին, եթէ դրանց գործունէութեան վնասակար բնաւորութեան պատճառով, այդպիսիների մնալը երկրում ցանկալի չէ:—Նիժեգորոդեան փոխ-նահանգապետ Նէկլիւդօվ նշանակված է Օրլօվի նահանգապետ:—Բժշկական վարչութիւնը կարգադրել է՝ պարտաւորացնել ազատ և գիւղական դեղատներին այն նահանգներում, որոնք խօլէրայի կողմից վտանգի մէջ կը լինեն, որ նրանք ունենան դեզինֆեկցիայի համար հարկաւոր բաւականաչափ նիւթեր, և վաճառեն՝ պատրաստութեան համար ոչինչ չը վերցնելով:—Յունիսի 6-ից մինչև 10-ը Ջիզակում, որը գտնվում է Թուրքեստանի շրջանում, խօլէրայից մեռան՝ բժշկական հիմնարկութիւններում—5, դրանցից դուրս—130 տեղացիներ: Կախկայում, Անդրկասպեան երկիր, հիւանդութիւնը սաստկանում է: Շուշում, յունիսի 13-ին, Բագուից եկած երեք հոգի հիւանդացել են թեթև տեսակի խօլէրայով: Բագւում յունիսի 14-ին հիւանդանոց էլի մտան 35 հոգի. բոլոր հիւանդներից առողջացան 2, և մեռան 18 հոգի. հիւանդ մնում են 84 հոգի:—«Новое Время» լրագիրը լսել է, որ երէկ ուղևորվեց Նիժնի-Նօվգորոդ բժշկական դեպարտամենտի անդամ պրօֆէսօր Անրէպ, որն ուղարկված է տեղում քննելու և մշակելու այն միջոցները, որոնք պէտք է գործադրվեն, որպէս զի խօլէրան մուտք չը գործի Նիժեգորոդեան տօնավաճառը:

ԼՕՆԴՕՆ, 16 յունիսի: Ընտրողներին ուղղած մի նամակում մարկիզ Սօլսբըրի ասում է, որ նրանք պէտք վճռեն այն հարցը, թէ արդեօք ապագայ պարլամենտը իր ժամանակը պէտք է նուիրի ներքին օրէնսդրութեան, որի նպատակը պիտի լինի բանւորական դասակարգերի վիճակի բարւոքումը, թէ իրլանդական ինքնավարութեան հարցին, որը կարող է Իրլանդիայում առաջ բերել ներքին պատերազմ:—Ալլահաբադից հեռագրում են, որ «Pionner» լրագրի տեղեկութիւններին նայելով, Աբդուրախմանի զօրքից վերջին պատերազմներում 1,500 հոգի սպանվեցին և վիրաւորվեցին:

—

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

Յունիսի 16-ին

Լօդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ . .	100 ր.	40 կ.
Բերլին վրա 100 մարկ — . .	49 ր.	20 »
Պարիզի վրա 100 ֆրանկ — . .	39 »	75 »
Ոսկի — — արժէ . .	8 »	07 »
Մաքսայի կուպօններ — . .	160 »	50 »
Արծաթ — — — . .	1 »	10 »
Բօրսային դիսկօնտեր — . .	4 »	5½ »
Պետ. բանկի 5% տոմս 1 շրջանի . .	103 »	50 »
— — — — 2-րդ — . .	103 »	12 »
— — — — 3-րդ —	— »	— »
— — — — 4-րդ —	— »	— »
— — — — 5-րդ —	— »	— »
— — — — 6-րդ —	102 »	75 »
6% ոսկեայ րէնտա	163 »	50 »
4% ոսկեայ փոխառութիւն. . . .	— »	— »
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	— »	— »
— — — 2-րդ —	102 »	62 »
— — — 3-րդ —	105 »	— »
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	241 »	— »
— — երկրորդ —	220 »	75 »
Պետական երկաթուղային րէնտա.	104 »	— »
5½ րէնտա	— »	— »
4% ներքին փոխառութեան . . .	95 »	— »
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	102 »	37 »
Ազն. կալ. բանկի խաղարկութեան Գրաւ. թղթ. — — .	194 »	50 »
5½% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի.	105 »	— »
4½% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	153 »	50 »
— — — թղթադ. .	102 »	37 »
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները. .	101 »	87 »
Մոսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ.	101 »	50 »
Օդէսայի — — .	101 »	75 »
Թիֆլիսի — — .	98 »	75 »
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	102 »	50 »
— — Քութայիսի — .	102 »	50 »

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

ՏԵՂԵԿԱՑՈՅՑ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Ճանապարհորդական գնացքներ Թիֆլիսի և Բաթումի մէջ.

№ 1

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեկնում է	9 ժ.	45 ր.	առաւ.
ԹԻՖԼԻՍ հասնում է	9 »	52 »	երեկ.

№ 2

ԹԻՖԼԻՍԻՑ մեկնում է	9 ժ.	30 ր.	առաւ.
ԲԱԹՈՒՄ հասնում է	9 »	45 »	երեկ.

Պօստային գնացքներ Բաթումի և Բագուի մէջ.

№ 3

ԲԱԹՈՒՄԻՑ մեկնում է	11 ժ.	25 ր.	երեկ.
ԹԻՖԼԻՍ հասնում է	12 »	25 »	ցերեկ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ մեկնում է	1 »	20 »	ցերեկ.
ԲԱԳՈՒ հասնում է	7 »	30 »	առաւ.

№ 4

ԲԱԳՈՒԻՑ մեկնում է	11 ժ.	10 ր.	գիշեր
ԹԻՖԼԻՍ հասնում է	5 »	50 »	երեկ.
ԹԻՖԼԻՍԻՑ մեկնում է . . .	6 »	50 »	երեկ.
ԲԱԹՈՒՄ հասնում է	8 »	15 »	առաւ.

Խառն գնացքներ Թիֆլիսի և Գանձակի մէջ

ԹԻՖԼԻՍԻՑ մեկնում է . . .	9 ժ.	20 ր.	երեկ.
ԳԱՆՁԱԿ հասնում է	10 »	10 »	առաւ.
ԳԱՆՁԱԿԻՑ մեկնում է . . .	7 »	35 »	երեկ.
ԹԻՖԼԻՍ հասնում է	7 »	30 »	առաւ.

—

ՌՈՒՍԱՑ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԵՐ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 4 ժամին երեկոյեան, շրջական բէյսով, Բաթումից դէպի Օդէսա.

ՇԱԲԱԹ, 8 ժամին երեկոյեան նմանապէս:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, 7 ժամին երեկոյեան, Բաթումից դէպի Կ. Պօլիս:

Խմբագիր-Հրատարակող՝ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

Ծախվում է ՄՕՍԿՎԱՅՈՒՄ
երկրորդ տպագրութեամբ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓԱՌՔԸ

կոչված Հայոց Թագաւորների պատկերների ժողովածուն:
Գինը 1 րուբլի: Դիմել ՄՕՍԿՎԱ Հայոց եկեղեցին հետեւեալ հասցէով՝ Москва, Армянская церковь, г. Ивану Гечеву.
(№ 68) 1—3 (ե.)

МОДИСТКА ЧУХАЗЯНЦЪ

ВЪ КОДЖОРАХЪ

Принимаетъ заказы, дача Кекелидзе, противъ заведенія св. Нины.
ԿԱՐԱՆՈՂ օրիորդ ՋՈՒԽԱՋԵԱՆՑ ընդունում է յունիսի 22-ից պատուէրներ

ԿՈՋՈՐՈՒՄ

Իվան կեկելիձէի ամարանոցում, Ս. Նունէի դպրոցի դիմաց, Верхняя Шоссейная փողոցում:
№ 68. 1—4 (հ.)

ԴԵՂԱԳՈՐԾ **Ա. Ս. ԱՐԻՍՏԱԿԵԱՆԻ** ՊԱՀԵՍՏ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ դեղերի, մորթին գեղեցկացնող և հոտաւէտ, նոյնպէս և առողջապահական նիւթերի և տնտեսական գործիքների, բացված է կուկիայում, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ, բժշկապետ Նաւասարդեանի առաջին մասն. հիւանդանոցի տակ:
(№ 67) 2—100 (ե. շ.)

Երկու բնակարաններ են հարկաւոր Խարփուխի և կուկիայի քաղաքային տարրական դպրոցների համար, մէկը 6-դ քաղաքամասում, միւսը 9-դ կամ 10-դ քաղաքամասերում: Իւրաքանչիւր բնակարանը պէտք է բաղկացած լինի հինգ լոյս սենեակներից, որոնցից երեքը պէտք է լինեն մեծ, ունենան խոհանոց, ամբարանոց և ընդարձակ բակ: Ցանկալի կը լինէր տունը առանձնացած ունենալ: Տանտէրերի յայտարարութիւնները ընդունվում են քաղաքային վարչութեան մէջ մինչև այս տարվայ յուլիսի 1-ը:
3—3

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
(կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր, բացի կիրակի օրերից:

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան (և առանձնացաւի) սիֆիլիսի և աչքացաւի
Դ. Գ. ՐՈՒԴԿՈՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.
Մ. Ջ. ՔԱՆԱՆԵԱՆ—12—$12^1/_2$ ժ. կանանց ց. և մանկաբարձութեան:
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—$12^1/_2$—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ա. Բ. ԱԼԵԿՍԷՅԵՎ—5—6 ժ. նեարդային ց. և ելեկտրաբուժութեան:
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—5—6 ժ. երեխայոց և ներքին ց.
Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—6—7 ժ.
Ա. Ա. ԳԱԴՕՄՍԿԻ—6—7 ժ. կաշուի ցաւերի, սիֆիլիսի և վիրաբուժութեան.
Վճար—50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար առանձին:
26—52 (հ) 90—№ 79 Հիւանդանոցի վերատեսուչ բժշկապետ Նաւասարդեան

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԻԳԱԿԱՆ ՊՐՕՖԷՍԻՕՆԱԼ ԱՐՀԵՍՏԱՆՈՑԻ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԴԱՍԵՐ.

1) Հանդերձների և սպիտակեղէնի ձևի դասեր Գլօգլինսկու մեթօդով և Շեգզերի ֆրանսիական մեթօդով:
2) Կարի դասեր մօդային ժուռնալներով:
3) Հարթակարի և զանազան ձեռագործերի դասեր:
4) Դասեր տարրական և ծխական դպրոցների ուսուցչուհիներ պատրաստելու համար:

Վճարը ամսական 2 րուբլի. երկու անգամ շաբաթը 5-ից մինչև 7 ժամը երեկոյեան:

Տարրական և ծխական դպրոցների ուսուցչուհիները կարող են այցելել դասերը ձրի: (№ 23) 30—40

ՍԱՐՊԻՆԿԱՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆ

Թիֆլիս, Սօլօլակսկայա փողոց, տուն Ազաբաբօվի, Ամառնային գործնական հիւսուածքներ, ձեռքի պատրաստութեան՝ տիկինների զգեստների, մանուկների զգեստների և պարոնների շապիկների համար:
Մեծ ընտրութիւն լայն սարպինկաների՝ նախշով:
Սարպինկայի գուլպաների թել, սաղա, գոյնզգոյն: Ներկերը տևողական են:
Սարպինկայի զգեստներ արկղներում 3 րուբլուց սկսած մինչև 60 կոպէկ:
Սարպինկայի խլեկներ 1 ր. 80 կ. և աւելի թանգ:
Սարպինկայի քթի աղլուխներ և գլխի թաշկինակներ:
ՖԱԲՐԻԿԱՆՏՆԵՐ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ
ԲԷՆԴԷՐ ԵՒ ՍՏԵՊԱՆՕՎ
(№ 47) 17—30

ԱՍՖԱԼՏԻ ԻՐԵՂԷՆՆԵՐ ԵՒ ԱՍՖԱԼՏԻ ՈՒ ԳՈՒՏՐՕՆԻ ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ

Սիզրանի ասֆալտի գործարանի բարձրագոյն հաստատված ընկերութեան ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ ԵՒ ԲԱԹՈՒՄՈՒՄ: Ցանկացողները պէտք է դիմեն հետևեալ հասցէով.
ԹԻՖԼԻՍ. Ալէքսանդրեան փողոց, № 50, Ի. Մ. Չերնեաւին:
ԲԱԹՈՒՄ. Սադովայա փողոց, № 3, պ. Սուխանօվին:
№ 24 12—15

ՓԱՅՏԻ ՄԵԾ ՊԱՀԵՍՏ (կայարանի մօտ, կօրգանօվի ձիաքարշի գծի վրա): Վաճառվում է մաս-մաս, սկսած $^1/_8$ խորանարդ սաժէնից. չոր, խոհանոցի և հացագործների համար, ամենամատչելի գնով: Նոյն տեղը գնում են մեծ քանակութեամբ փայտ անտառատէրերից: № 56 6—10 (հ.)

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Հ. Յ. ՕՐԲԷԼԻ

Սօլօլակսկայա փողոց, սեփական տանը №№ 15—16
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ
Առաւօտեան 12 ժամից մինչև 2 ժ. և երեկոյեան 5 ժամից մինչև 7 ժ. կիրակի և տօն օրերին առաւօտեան 8 ժամից մինչև 2 ժամ կէսօրից յետոյ:
(№ 145) 61—150

ՇԵՐԻՆԳԻ ՊԷՊՍԻՆ ԷՍՍԷՆՑԻԱ

Դօկտօր Օսկար Լիբրէյխի՝ Բեռլինի համալսարանի Ֆարմակոլօգիայի պրօֆեսորի ռեցեպտով:

SCHERINGS
Grune—Apotheke Berlin N. Shaussee—Strasse 19

Ծախվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային մեծ խանութներում:
Միակ պահեստը կովկասի համար՝ կովկասեան ընկերութեան դեղատան ապրանքների վաճառման՝ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ, և բաժանմունքը ԲԱԳՒՈՒՄ:
(№ 53) 10—10

МУЗЫКАЛЬНЫЙ МАГАЗИНЪ въ Тифлисѣ — И В. А. СУЗАНАДЖЯНЪ

ՆՕՏԱՅԻՆ ՄԱԳԱԶԻՆՈՒՄ

Յ. ՍՈՒԻՋԱՆԱՃԵԱՆԻ

Մատակարար (поставщикъ) Թիֆլիսի բաժնի Ռուսաց Արքունական կօնսէրվատօրիայի.
Վաճառվում են կովկասեան եղանակներից.
Կօրգանեանի. Նոր բայաթի. Nouveau Bayati.
» Հայկական րապսօդիա, Rhapsodie Arménienne.
Տիգրանեանի. Կովկասեան եղանակներ և պարեր. Frans Kaucasische.
Աֆրիկեանի. Մայր Արաքսի. Պարոնբէկեանի՝ Հազար երանի.
Տէր-Յովսէփեանի՝ Մանկական երգարան (նօտաներով).
Հայկական Մարշ. Marche Arménienne.
Ծիծեռնակ (նոր փոխադրութիւն) Цицернакъ.
Նոյնպէս և մեծ քանակութեամբ ամեն տեսակ նօտաներ, պիանօի, ջութակի, ֆլէյտի և այլ գործիքների համար: Ռօեալներ, պիանօներ, Շրէդէրի և ուրիշ ֆաբրիկաների, կամ ծախու և վարձով տալու՝ ջութակներ, ֆլէյտաներ, ֆիսհարմօնիաներ, ջութակի լարեր և այլն.... Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են իսկոյն:
Դիմել հետևեալ հասցէով. г. Тифлисъ, Музыкальный магазинъ Ив. Сузанаджянъ.
№ 53. 9—10

Մ. Գ. ՑԷՅՏԼԻՆԻ

ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԻ ՄԱԳԱԶԻՆԻ
ՕՊՏԻԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ

Պալատի այգու դիմաց, անկիւնի մագազինում, ստացված է մեծ ընտրութիւն՝ ոսկեայ, նոր ոսկեայ, նիկելեայ, պողպատեայ և կրիայի ոսկորից ԱԿՆՈՑՆԵՐ, ՊԷՆՍՆԷՆԵՐ և ԼՕՐՆԷՏՆԵՐ: Թատրօնական և դաշտային ԲԻՆՕԿԼՆԵՐ, ՋԵՐՄԱՉԱՓԵՐ, թէ սենեակների, թէ դուրսը կախելու և թէ վաննաների համար: Վերաստուգված և վկայական ունեցող ՄԱԿՍԻՄԱԼ ջերմաչափեր: Լօրնէտի և պէնսնէի համար ոսկեայ, արծաթեայ, նոր-ոսկեայ շղթաներ, նմանապէս մետաքսեայ և մետալական թելեր:

Ակնոցներ և պէնսնէներ տրվում են նմանապէս բժշկների պատուէրով:
Մագազինում յանձն են առնում նմանապէս փչացած իրերի նորոգելը և ապակիների դնելը:
ԳՆԵՐԸ ամենաչափաւոր են: 43—50 (հ)

ԷՎԷԼԻՆԱ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ վէպ (հոգեբանական էտիւդ).
Գինը 50 կոպէկ (պօստի ծախսով)
Ծախվում է. „Մշակի“ խմբագրատանը, կենտրօնական և Խիզէկէլի գրավաճառանոցներում և Միքայէլեան կամուրջի վրա գտնվող Յովհաննէսօվի գրավաճառանոցում.
(№ 126) 2—20

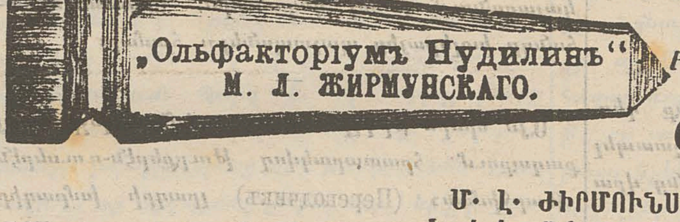

ՄԻԶՈՑ **ԽԱՐԲՈՒԽԻ** ԴԷՄ
բժշկական դեպարտամենտից թոյլատրված
ՕԼՖԱԿՏՕՐԻՈՒՄ ՆՈՒԴԻԼԻՆ
Մ. Լ. ԺԻՐՄՈՒՆՍԿՈՒ
ծախվում է 40 կոպէկով
Դեղագործական Ապրանքների Վաճառման կովկասեան ընկերութեան մէջ թիֆլիսում:
№ 12 34—40

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 17 Іюня 1892 г. Типографія Канцел. Главнонач. Гражданск. частью на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская ул., д. каз.